

3.1 Wat zijn de kosten?

Toegevoegde waarde = extra waarde die ontstaat door de bewerking van een product

$$\text{Toegevoegde waarde} = \text{verkoopwaarde} - \text{inkoopwaarde}$$

Productiefactoren = productiemiddelen die een producent nodig heeft om te kunnen produceren

Productiefactor	Beloning	Voorbeeld
Natuur	Pacht	Grond & grondstoffen
Arbeid	Loon	Werknemers
Kapitaal	Rente & huur	Gereedschap
Ondernemerschap	Winst	Organisatie & leiderschap

Kosten = de waarde in € van de productiefactoren

- **Vaste kosten** = kosten die onafhankelijk zijn van de productie
- **Variabele kosten** = kosten die afhankelijk zijn van de productie

Inkoopprijs = de prijs die een producent betaald bij een leverancier

Kostprijs = de kosten per product

$$\text{Kostprijs} = \frac{\text{totale kosten}}{\text{aantal producten}}$$

$$\text{Verkoopprijs} = \text{kostprijs} + \text{winstopslag}$$

$$\text{Verkoopprijs} = \text{inkoopprijs} + \text{brutowinstmarge}$$

$$\text{Consumentenprijs} = \text{verkoopprijs} + \text{btw}$$

Maatschappelijke opbrengsten = negatieve gevolgen van productie die niet betaald worden door de producent

Maatschappelijke kosten = positieve gevolgen van de productie die niet betaald worden door de producent

Maatschappelijk verantwoord ondernemen = de producent probeert zoveel mogelijk rekening te houden met de gevolgen van productie voor mens en milieu

- Investeren = geld uitgeven aan productiemiddelen om op termijn hieraan te verdienen
- Kapitaalgoederen = gereedschap dat een producent gebruikt om mee te kunnen produceren
- Afschrijving = waardevermindering van kapitaalgoederen

$$\text{Afschrijvingskosten} = \frac{\text{aanschafwaarde} - \text{restwaarde}}{\text{gebruiksduur}}$$

- Arbeidsintensief = productie waarbij in verhouding veel gebruik wordt gemaakt van menselijke arbeid
- Kapitaalsintensief = productie waarbij in verhouding veel gebruik wordt gemaakt van kapitaal (machines, computers, robots etc.)

3.2 Hoeveel levert het op?

Omzet = verkoopwaarde, totale opbrengst van de verkopen excl. btw
Afzet = aantal producten

Verkoopwaarde (omzet)	Afzet x verkoopprijs (excl. btw)
<u>Inkoopwaarde</u> –	Afzet x inkoopprijs (excl. btw)
Brutowinst	Toegevoegde waarde
<u>Bedrijfskosten</u> –	Alle kosten die een producent maakt
Nettoresultaat	Winst of verlies

Arbeidsproductiviteit = de productie per werknemer per tijdseenheid
Hogere arbeidsproductiviteit zorgt voor lagere bedrijfskosten. De arbeidsproductiviteit kan toenemen door:

- Innovatie = technologische ontwikkeling / automatisering
- Arbeidsverdeling = iedereen doet waar hij/zij goed in is
- Scholing = beter opgeleide mensen werken beter
- Prestatiebeloning = wie beter werkt krijgt meer betaald
- Arbeidsomstandigheden = omstandigheden en sfeer bij werknemers verbeteren

$$\text{arbeidsproductiviteit} = \frac{\text{totale productie van een periode}}{\text{aantal werkende}}$$

Productiecapaciteit = de maximale hoeveelheid producten dat een bedrijf kan maken. De productiecapaciteit is afhankelijk van:

- Arbeiders = het aantal werknemers van een bedrijf
- Mensuren = hoeveel uren er gewerkt wordt binnen het bedrijf
- Kapitaal = capaciteit van de machines

Schaalvoordelen = als de productiecapaciteit groter wordt kan de kostprijs dalen doordat de vaste kosten per product afnemen

3.3 De markt op!

Markt = waar vraag en aanbod bij elkaar komen

- Vraag = consumenten / werkgever
- Aanbod = producenten / werknemer

Markt indelingen

- Concrete markt = fysieke markt / aanwijsbare plaats
- Abstracte markt = totale vraag en aanbod van een product
- Transparante markt = aanbod en vraag zijn goed met elkaar te vergelijken
- Ondoorzichtige markt = aanbod en vraag zijn slecht met elkaar te vergelijken

Marktevenwicht

- Evenwichtsprijs = de prijs waarbij vraag en aanbod aan elkaar gelijk zijn
- Evenwichtshoeveelheid = de hoeveelheid (afzet) waarbij vraag en aanbod aan elkaar gelijk zijn

Samenspel van vraag en aanbod

- Als de prijs stijgt van een product stijgt het aanbod, want meer producenten denken dan winst te kunnen maken
- Als de prijs stijgt van een product neemt de vraag af, want als consument heb je beperkte middelen (geld/tijd)

Marktwerking / vrije markt = de prijs komt tot stand door vraag en aanbod

Overheidsingrijpen op de markt

- Maximumprijs = een prijs die niet hoger mag zijn dan een vastgestelde prijs
- Subsidie / toeslagen = bijdrage in de kosten van mensen met een laag inkomen

3.4 Macht op de markt

Marktaandeel = de afzet/omzet van een producent in procenten van de totale afzet/omzet op de markt van een product. Je marktaandeel kan toenemen door:

- Concurrentie = strijd om de consument tussen twee of meer producenten
- Overname = een concurrent opkopen
- Fusie = samengaan met een concurrent als één bedrijf

Marktvorm	Aanbieders	Product
Monopolie	Eén aanbieder	Homogeen
Oligopolie	Weinig aanbieders	Heterogeen
Volkomen concurrentie	Veel aanbieders	Homogeen
Monopolistische concurrentie	Veel aanbieders	Heterogeen

Goederen indeling

- Homogene goederen = goederen waarbij het voor de vrager niet uitmaakt wie het levert, omdat de kwaliteit gelijk is
- Heterogene goederen = goederen waarbij het voor de vrager wel uitmaakt wie het levert, omdat de kwaliteit verschilt

Prijzenoorlog

= concurrentie op prijs bij homogene producten

Kartel

= onderlinge afspraken tussen concurrenten om concurrentie te beperken of te voorkomen. Kartelvorming is bij wet verboden.